

# Enkele gedachten over activa, vreemd vermogen en eigen vermogen in het conceptual framework van de IASB

Jan Backhuijs

**SAMENVATTING** Deze bijdrage behandelt enkele aspecten van de definities van activa, vreemd vermogen en het daaruit resulterende eigen vermogen van de onderneming, zoals die zijn opgenomen in de in 2015 uitgebrachte exposure draft (ED) van het conceptual framework van de International Accounting Standards Board (IASB). Vastgesteld wordt dat vooralsnog geen aandacht wordt besteed aan activa en vreemd vermogen die (kunnen) ontstaan uit de niet-marktconforme relatie van de onderneming met de overheid op basis van wetgeving in plaats van de marktconforme relatie van de onderneming met andere partijen op basis van contracten. Ook het onderscheid tussen eigen en vreemd vermogen van de onderneming blijft vooralsnog onduidelijk, omdat de IASB bij de presentatie van vermogen en resultaat hinkt tussen de statutaire zeggenschapsrechten van de verschaffers van eigen vermogen en de betalingsrechten van de verschaffers van vreemd vermogen.

**RELEVANTIE VOOR DE PRAKTIJK** De afwezigheid van een conceptueel raamwerk voor de verwerking van overheidsoptreden door middel van wetgeving leidt ertoe dat elke vorm van dergelijk optreden op basis van specifieke regels anders moet worden verwerkt en dat consistentie ontbreekt. Conceptuele consistentie ontbreekt ook bij de verwerking van vermogen als eigen dan wel vreemd vermogen. Een duidelijke keuze tussen statutaire zeggenschapsrechten en betalingsrechten van de vermogensverschaffers in zowel de balans als het 'overzicht van de resultaten' zou daaraan bijdragen.

## 1 Inleiding

Deze bijdrage gaat over enkele aspecten van de definities van vreemd vermogen en eigen vermogen in het conceptual framework van de IASB. Het huidige conceptual framework van de IASB definieert het eigen vermogen van de onderneming als het verschil tussen de activa van de onderneming en het vreemd vermo-

gen van de onderneming (paragraaf 4.4). Deze definitie verandert niet in de voorstellen voor het nieuwe conceptueel framework<sup>1</sup> (paragraaf 4.4 van ED 2015). Daarom wordt hierna allereerst (in paragraaf 2) kort ingegaan op de definities van activa, vreemd vermogen en eigen vermogen, die ED 2015 geeft. Vervolgens wordt (in paragraaf 3) aandacht gegeven aan een aspect van het conceptual framework dat minder vaak aandacht krijgt, namelijk de verwerking van activa, vreemd vermogen en daarbij behorende baten en lasten van de onderneming die ontstaan met de overheid op basis van wetgeving in plaats van overeenkomsten tussen onderneming en andere marktpartijen.

Na deze beschouwing over activa en vreemd vermogen wordt (in paragraaf 4) nader ingegaan op het onderscheid tussen eigen vermogen en vreemd vermogen. De IASB geeft hierover in ED 2015 aan dat dit onderscheid nader onderzoek vraagt. Dit onderzoek is ondergebracht in het afzonderlijke *Financial Instruments with Characteristics of Equity research project*.<sup>2</sup> Omdat naar verwachting van de IASB dit onderzoek nog geruime tijd zal vragen, heeft de IASB in ED 2015 de andere vooralsnog noodzakelijk geachte veranderingen van het conceptual framework opgenomen. De mogelijke gevolgen van het *Financial Instruments with Characteristics of Equity research project* kunnen op een later moment alsnog tot wijzigingen van het conceptual framework leiden.<sup>3</sup>

Afgesloten wordt met een samenvatting van de belangrijkste bevindingen.

## 2 Definities van activa en vreemd vermogen

Eigen vermogen is de resultante van de activa en vreemd vermogen, zowel volgens het huidige conceptual framework (paragraaf 4.4 onder (c)) als volgens ED 2015 (paragraaf 4.4):

- (c) Equity is the residual interest in the assets of the entity after deducting all its liabilities.

Deze definitie van eigen vermogen betekent dat eigen vermogen een resultante is van wat activa en vreemd vermogen zijn. Daarom wordt allereerst hieraan aandacht gegeven. Het huidige conceptual framework heeft daarvoor de volgende definities (paragraaf 4.4 onder (a) en (b)):

- (a) An asset is a resource controlled by the entity as a result of past events and from which future economic benefits are expected to flow to the entity.
- (b) A liability is a present obligation of the entity from past events, the settlement of which is expected to result in an outflow from the entity of resources embodying economic benefits.

Brouwer et al. (2015) geven een overzicht van deze definities van activa en vreemd vermogen volgens het conceptual framework en van op dit moment bestaande inconsistenties met de standaarden en interpretaties van de IASB. Die inconsistenties leiden op basis van de standaarden en interpretaties tot een andere verwerking van activa en/of vreemd vermogen dan op basis van het conceptual framework zou worden verwacht. Brouwer et al. (2015) gaan in op de verwerking van materiële vaste activa, immateriële activa, financiële activa, voorraden, financiële schulden, voorzieningen, personeelskosten, overlopende kosten en opbrengsten, alsmede latente belastingvorderingen en -schulden.

In ED 2015 wordt voorgesteld de definities van activa en vreemd vermogen aan te passen (paragraaf 4.4 van ED 2015):

An asset is a present economic resource controlled by the entity as a result of past events.

An economic resource is a right that has the potential to produce economic benefits.

A liability is a present obligation of the entity to transfer an economic resource as a result of past events.

Het belangrijkste verschil tussen de bestaande definitie van actief en de nieuw voorgestelde definitie ligt in het afzonderlijk definiëren van een ‘*economic resource*’. De IASB wil hiermee duidelijker maken dat het actief (dan wel de schuld) het middel (dan wel de verplichting) is, in plaats van de uiteindelijke instroom (dan wel uitstroom) van economische voordelen die het middel (dan wel de verplichting) zou kunnen voortbrengen (BC4.10 van ED 2015). Afgezien van deze conceptueel begrijpelijke aanpassing zijn de definities op zichzelf gelijk gebleven.

Een belangrijker verschil lijkt te liggen bij de voorgestelde uitwerking van de definitie van vreemd vermogen, in het bijzonder het aspect ‘*present obligation*’ (paragraaf 4.31 van ED 2015):

An entity has a present obligation to transfer an economic resource if both:

- (a) the entity has no practical ability to avoid the transfer; and
- (b) the obligation has arisen from past events, in other words, the entity has received the economic benefits, or conducted the activities, that establish the extent of its obligation.

Hiermee stelt ED 2015 voor als voorwaarde voor het ontstaan van de ‘bestaande verplichting’ toe te voegen dat de onderneming geen praktische mogelijkheid heeft om de overdracht van economische hulpbronnen te vermijden. Indien de onderneming voortgaat met haar activiteiten die in de toekomst onvermijdelijk tot de overdracht van economische hulpbronnen zullen leiden, ontstaat de verplichting op het moment dat het onvermijdelijk wordt dat de onderneming zal betalen. Hiermee verwerpt de IASB de opvatting dat vreemd vermogen uitsluitend pas ontstaat op het moment dat de verplichting in rechte afdwingbaar en volstrekt onvoorwaardelijk wordt (BC4.61 onder (b) van ED 2015).

De vraag is of deze nadere uitwerking kan helpen bij het vaststellen van wat vreemd vermogen en derhalve eigen vermogen als saldo van activa en vreemd vermogen zijn. In de volgende paragraaf komen enkele aspecten van het antwoord aan de orde.

### **3 Activa en vreemd vermogen uit hoofde van relaties met de wetgevende overheid**

#### **3.1 Inleiding**

Een belangrijke vooronderstelling in het conceptual framework van de IASB is, en blijft in de ED 2015, dat de activa en het vreemd vermogen van de onderneming ontstaan uit transacties op basis van overeenkomsten<sup>4</sup> met andere marktpartijen. Zo wijdt ED 2015 passages aan “*executory contracts*”<sup>5</sup> en “*Reporting the substance of contractual right and contractual obligations*”.<sup>6</sup> Deze vooronderstelling dat de onderneming transacties doet op basis van overeenkomsten, betekent enerzijds dat een onderneming tegen marktconforme voorwaarden activa en/of diensten verkrijgt van een andere marktpartij in ruil voor het overdragen van economische hulpbronnen, en anderzijds dat een onderneming activa en/of diensten tegen marktconforme voorwaarden levert aan een andere marktpartij in ruil voor het ontvangen van economische hulpbronnen. In een samenleving waarin uitsluitend marktpartijen opereren, is dit een begrijpelijke vooronderstelling. Maar in een samenleving waarin ook de overheid transacties met een onderneming doet, passen hierbij kanttekeningen. Niet als de overheid als marktpartij op basis van een contract met een onderneming een transactie doet, maar wél wanneer de overheid door middel van wetgeving aan de onderneming middelen kan geven en/of verplichtingen kan opleggen. Bekende voorbeelden in

dit verband zijn overheidsheffingen, winstbelastingen en tarief-gereguleerde activiteiten (zie ook Backhuijs, 2015). Hoe is de IASB tot nu toe met deze voorbeelden omgegaan?

### 3.2 Heffingen

De IASB behandelt de verwerking van overheidsheffingen onder meer in IFRIC 21 (*Levies*) en IFRIC 6 (*Liabilities arising from Participating in a Specific Market – Waste Electrical and Electronic Equipment*).<sup>7</sup> Uitgangspunt van beide interpretaties is dat de overheid door middel van wetgeving aan een onderneming de verplichting oplegt op enig moment een betaling te doen. De omvang van de betaling die op dat moment moet worden gedaan, kan afhankelijk zijn van de stand of stroom van iets op een eerder moment, zoals de waarde van een bezit of het bedrag aan omzet. Wat de tegenprestatie is die de onderneming hiervoor in ruil van de overheid ontvangt, blijft in het midden. De bestaande IFRS schrijft voor dat de onderneming de betaling geheel als last verwerkt op het moment dat zij aan alle voorwaarden voor het doen

van de betaling voldoet, zoals het voorbeeld in kader 1, dat is ontleend aan IFRIC 21, aangeeft.

Vragen in het kader van dergelijke overheidsheffingen betreffen allereerst of aan het einde van 20X0 op basis van continuïteit al vaststaat dat de onderneming in 20x1 zal moeten betalen en dus op dat moment al vreemd vermogen is ontstaan. Is ultimo 20x0 al een schuld ontstaan?

Daarnaast is een vraag of de definitie van actief in zowel ED 2015 als IFRIC 21 voldoende rekening houdt met omstandigheden waarin op basis van wetgeving een schuld aan de overheid ontstaat zonder dat daartegenover een prestatie van de overheid staat die (in dit voorbeeld) aan het gehele jaar toerekenbaar is. Is de last gespreid toerekenbaar gedurende het jaar 20x1?

### 3.3 Winstbelastingen

Een tweede voorbeeld betreft winstbelastingen. Winstbelastingen worden door de overheid door middel van wetgeving aan ondernemingen opgelegd. Normaliter bestrijkt de berekening van de te betalen winstbelasting een saldo van baten en lasten over een boekjaar.<sup>9</sup> De verwerking van winstbelastingen in de jaarrekeningen van ondernemingen geschiedt volgens IAS 12 (*Income taxes*). De onderneming ontvangt geen duidelijke tegenprestatie van de overheid in ruil voor de over het verslagjaar te betalen winstbelasting (er wordt immers geen middel verkregen dat in de toekomst voordelen genereert) en daarom wordt dat bedrag ten laste van het resultaat gebracht.

Een specifiek element bij de berekening van de last uit hoofde van winstbelasting betreffen tijdelijke verschillen in de boekwaarden van de activa en verplichtingen volgens de grondslagen van de IFRS ten opzichte van die volgens de grondslagen voor de winstbelasting.<sup>10</sup> Uitgangspunt is dat dergelijke verschillen meteen in de balans worden verwerkt, hoewel er een aantal uitzonderingen hierop is.<sup>11</sup> De realisatie van deze verschillen is echter afhankelijk van het zich op een toekomstig moment voordoen van (voldoende) fiscale winsten, maar toch worden ze (in beginsel) verwerkt op het moment dat het verschil wordt vastgesteld. Hetzelfde geldt voor de verwerking van de rechten op voorwaartse verliescompensatie (mits aan de voorwaarden voor verwerking wordt voldaan). Ook deze rechten worden verwerkt op het moment dat het bestaan ervan wordt vastgesteld, terwijl ze pas realiseerbaar zijn op het moment in de toekomst dat voldoende fiscale winsten worden gemaakt.

De vraag is op basis van welke overwegingen in deze omstandigheden wél een zogenoemde latente belastingvordering respectievelijk -verplichting volgens IAS 12 wordt opgenomen, ondanks dat deze posten niet aan de definities van activa en vreemd vermogen volgens het conceptual framework voldoen.

## Kader 1 Voorbeeld

Op basis van wetgeving zijn ondernemingen een jaarlijkse heffing aan de overheid geheel verschuldigd op het moment dat zij in enig jaar opbrengsten genereren. Het bedrag van de heffing wordt vastgesteld aan de hand van het bedrag aan opbrengsten van de onderneming in het direct voorafgaande jaar.

Onderneming A heeft als haar boekjaar het kalenderjaar, realiseerde in 20X0 opbrengsten en realiseert in 20X1 opbrengsten vanaf 3 januari 20X1.

Op basis van dit feitenpatroon verwerkt onderneming A haar schuld uit hoofde van deze heffing geheel op 3 januari 20X1 omdat de gebeurtenis die op basis van de wetgeving tot de verplichting om te betalen leidt, zich op dat moment voor het eerst voordoet. Het realiseren van opbrengsten in 20X0 is een voorwaarde, maar is op zichzelf onvoldoende en leidt dus niet tot een bestaande verplichting om een overheidsheffing te betalen. Vóór 3 januari 20X1 heeft onderneming A nog geen verplichting om die overheidsheffing te betalen. Met andere woorden, de activiteit die op basis van de wetgeving leidt tot de verplichting om de overheidsheffing te betalen, is het moment waarop onderneming A voor de eerste keer opbrengsten in 20X1 realiseert. Het realiseren van opbrengsten in 20X0 is niet de activiteit die leidt tot de verplichting om de overheidsheffing te betalen en de schuld te verwerken. Het bedrag aan opbrengsten in 20X0 bepaalt alleen de omvang van de schuld.

Het bedrag dat onderneming A op 3 januari 20X1 moet betalen, wordt op dat moment geheel als last genomen. Dit bedrag voldoet niet aan de definitie van actief en mag dus niet als actief worden verwerkt. De onderneming verkrijgt immers geen middel dat in de toekomst voordelen genereert. Daarom wordt de heffing niet evenredig gespreid over 20X1 ten laste van het resultaat gebracht.<sup>8</sup>

### 3.4 Tarief-gereguleerde activiteiten

Een derde voorbeeld waarbij de overheid door middel van wetgeving aan een onderneming middelen kan geven en/of verplichtingen kan opleggen, betreft tarief-gereguleerde activiteiten. Bij tarief-gereguleerde activiteiten verricht de onderneming activiteiten waarvan de overheid (of een namens de overheid daartoe bevoegd orgaan) de tarieven door middel van (of op basis van) wetgeving vaststelt.<sup>12</sup> Indien het resultaat uit die activiteiten in enig jaar te laag is, krijgt de onderneming toestemming in een volgend jaar bij haar afnemers op dat moment een hoger tarief in rekening te brengen. Hiermee kan de onderneming haar in een eerder jaar te lage resultaat in een volgend jaar compenseren. Is het resultaat in enig jaar te hoog geweest, dan krijgt de onderneming de verplichting om in een volgend jaar een lager tarief bij haar afnemers op dat moment in rekening te brengen. Hiermee compenseert de onderneming haar in enig jaar te hoge resultaat. Indien de wetgeving aan de onderneming, mocht zij op enig moment met die tarief-gereguleerde activiteiten stoppen, geen recht geeft op het alsnog ontvangen van het te weinig verdiende bedrag en evenmin de verplichting oplegt het teveel verdiende bedrag alsnog te betalen, dan verwerkt de onderneming geen actief respectievelijk vreemd vermogen in haar balans, en dus ook niet in de winst-en-verliesrekening. Op basis van de thans van toepassing zijnde IFRS zijn daarbij de volgende overwegingen van belang:

- Er is geen sprake van een financieel instrument<sup>13</sup> (en dus geen vordering of schuld), omdat er geen contract is tussen de onderneming en haar afnemers op basis waarvan de onderneming jegens haar afnemers over het afgelopen jaar het recht heeft om het te weinig verdiende bedrag alsnog te ontvangen dan wel de verplichting het teveel verdiende bedrag terug te betalen.
- Er is evenmin sprake van een voorziening<sup>14</sup>, omdat de afwikkeling ervan pas plaatsvindt op het moment dat de onderneming de activiteit in de toekomst levert. Tot die tijd is er dus slechts sprake van een voorwaardelijke vordering of verplichting die niet in de balans wordt verwerkt.
- Ook is geen sprake van een overlopende post in verband met te weinig dan wel teveel ontvangen bedragen uit hoofde van opbrengsten omdat de onderneming gedurende het jaar niet teveel of te weinig jegens haar afnemers heeft geleverd.<sup>15</sup>

De gevolgen zijn zeer gesimplificeerd samen te vatten zoals weergegeven in tabel 1.<sup>16</sup>

Sinds kort heeft de verwerking van deze tarief-gereguleerde activiteiten een eerste behandeling gekregen in IFRS 14 (*Regulatory deferral accounts*), zij het dat alleen ondernemingen die IFRS voor de eerste keer gaan toepassen en op basis van hun voorgaande verslaggevings-

**Tabel 1 Resultaten tarief-gereguleerde activiteiten**

|        | Volgens huidige standaarden |        | Op basis van tarief-regulering |        |
|--------|-----------------------------|--------|--------------------------------|--------|
|        | Jaar 1                      | Jaar 2 | Jaar 1                         | Jaar 2 |
| Omzet  | 1.000                       | 800    | 900                            | 900    |
| Kosten | 800                         | 800    | 800                            | 800    |
| Winst  | 200                         | 0      | 100                            | 100    |

regels reeds activa en schulden in verband met tarief-gereguleerde activiteiten moesten opnemen, deze verwerkingswijze mogen voortzetten.<sup>17</sup> Deze verwerking zou in het voorgaande voorbeeld ertoe hebben geleid dat ultimo jaar 1 vreemd vermogen ad 100 zou zijn opgenomen, en de omzet voor 900 (in plaats van 1.000).

De vraag is waarom een onderneming die te weinig of te veel verdiende bedragen niet in haar balans mag verwerken, ook als de onderneming die tarief-gereguleerde activiteiten in continuïteit zal blijven verrichten en dus die in een eerder jaar te weinig respectievelijk te veel verdiende bedragen in een later jaar alsnog in haar resultaten zal moeten verwerken.

### 3.5 Een conceptuele basis voor verwerking

De hiervoor genoemde voorbeelden hebben gemeen dat ze gaan over situaties waarin de overheid door middel van wetgeving aan een onderneming een middel geeft of een verplichting oplegt. Belangrijk verschil van deze middelen en verplichtingen ten opzichte van middelen en verplichtingen jegens marktpartijen is dat ze niet tot stand komen op marktconforme basis, maar door middel van wetgeving die per definitie ingrijpt in het op marktconforme basis handelen van ondernemingen.<sup>18</sup> Er ligt geen marktconforme overeenkomst tussen de onderneming en de overheid (en, eventueel, andere partijen) aan ten grondslag.

De vragen aan het einde van de voorgaande paragrafen met voorbeelden geven aan dat de IASB in haar standaarden tot nu toe geen consistente antwoorden heeft weten te vinden. Twee aspecten zouden in dit verband aandacht verdienen. Enerzijds betreft dat het moment van verwerken als actief dan wel verplichting. Anderzijds het moment van verwerken in de resultaten.

#### 3.5.1 Moment van verwerken als balanspost

De ED 2015 besteedt enige aandacht aan het moment van verwerken als balanspost. Zo wordt het ontstaan van de verplichting (zoals hiervoor besproken met als voorbeelden overheidsheffingen, latente belasting-schulden en tarief-gereguleerde verplichtingen) besproken in het licht van het ontstaan van een 'bestaande verplichting' als onderdeel van de definitie van vreemd vermogen. ED 2015 stelt voor als voorwaarde voor het ontstaan van de 'bestaande verplichting' toe te voegen dat de onderneming geen praktische mogelijkheid

heeft om de overdracht van economische hulpbronnen te vermijden (paragraaf 4.31 onder (a) van ED 2015). Indien de onderneming voortgaat met haar activiteiten die in de toekomst onvermijdelijk alsnog tot de overdracht van economische hulpbronnen zullen leiden, ontstaat op dat moment de verplichting. Hiermee verwerpt de IASB de opvatting dat vreemd vermogen alleen wordt verwerkt op het moment dat de verplichting in rechte afdwingbaar en volstrekt onvoorwaardelijk wordt (BC4.61 onder (b) van ED 2015). Zie hiervoor ook paragraaf 2.

Toch passen bij dit voorstel enkele kanttekeningen. Allereerst is niet duidelijk hoe een en ander uitwerkt in meerjarige situaties. Wat bijvoorbeeld te doen met een overheidsheffing die jaarlijks wordt opgelegd voor een bezit dat de onderneming van plan is nog 10 jaar te houden? Betekent de voorgestelde aanpassing dat de onderneming een verplichting voor 10 jaar in één keer ten laste van het resultaat moet brengen? En hoe wordt een overheidsheffing verwerkt die aan het begin van een jaar wordt opgelegd voor een periode van bijvoorbeeld de drie daarop volgende jaren? Komt die in één keer ten laste van het resultaat? Onder wetgeving zijn diverse vormen van niet-marktconforme transacties van de onderneming met de overheid mogelijk. Voorts kunnen wellicht tarief-gereguleerde verplichtingen en latente belastingschulden volgens de ED 2015 per het einde van het boekjaar worden verwerkt omdat de onderneming geen praktische mogelijkheid heeft de overdracht ervan te vermijden. Voor latente belastingschulden is dat al jaren het geval.<sup>19</sup> Maar tarief-gereguleerde vorderingen en een conceptuele onderbouwing voor de verwerking van latente belastingvorderingen lijken niet aan de orde te komen bij de voorstellen voor aanpassing van de definitie van een actief. Terwijl ook de verwerking als activa van dergelijke posten die onder niet-marktconforme omstandigheden op basis van wetgeving kunnen ontstaan, in het conceptual framework aandacht zou kunnen gebruiken.

### 3.5.2 Moment van verwerken in de resultaten

ED 2015 lijkt dus ruimte te bieden voor het verwerken van vreemd vermogen uit hoofde van overheidsheffingen, latente belastingschulden en tarief-gereguleerde verplichtingen. Maar ED 2015 besteedt geen aandacht aan de verwerking van de lasten op het moment dat het vreemd vermogen ontstaat. ED 2015 verandert niets met betrekking tot de definities van activa, baten en lasten.<sup>20</sup> Vooralsnog lijken overheidsheffingen onveranderd te moeten worden verwerkt, dat wil zeggen: onmiddellijk als aan de voorwaarden wordt voldaan en dan geheel als last.<sup>21</sup> Dat moet dus ook als die heffingen betrekking hebben op bijvoorbeeld een volledig jaar en aan het begin van het jaar moeten worden betaald. Het spreiden van die last over het gehele jaar ligt

dan meer voor de hand. Een nadere overweging van de definitie van dergelijke posten die aan de genoemde omstandigheden aandacht geeft, is wenselijk.

### 3.5.3 Noodzaak voor een nadere conceptuele beschouwing

In de huidige tijd zien we dat de overheid op basis van wetgeving vaker dan voorheen ingrijpt in het handelen van ondernemingen. Daarbij geldt lang niet altijd de normale veronderstelling van marktconforme tegenprestatie jegens de onderneming. Toch veronderstelt het conceptual framework dat vooralsnog wel. Het ligt daarom voor de hand dat de IASB zich op conceptueel niveau alsnog beraadt over de verwerking van activa, vreemd vermogen, baten en lasten uit hoofde van dergelijk op wettelijke basis handelen door de overheid.<sup>22</sup>

## 4 Het onderscheid tussen eigen vermogen en vreemd vermogen

### 4.1 Inleiding

Volgens de huidige en de voorgestelde definitie is het eigen vermogen van de onderneming het resterend belang in de activa van de onderneming na aftrek van al haar vreemd vermogen. Deze definitie van eigen vermogen is dus slechts een ‘afgeleide’ definitie en geeft niet in positieve zin aan wat eigen vermogen wél is. Dat is opmerkelijk omdat de definities van activa en vreemd vermogen ook bepalend zijn voor wat de baten en lasten zijn die in het overzicht van de resultaten terecht komen (zie paragraaf 4.4 van ED 2015):

Income is increases in assets or decreases in liabilities that result in increases in equity, other than those relating to contributions from holders of equity claims. Expenses are decreases in assets or increases in liabilities that result in decreases in equity, other than those relating to distributions to holders of equity claims.

Eigenlijk betekenen al deze definities dat de IASB van alle basiselementen van de jaarrekening slechts twee definities positief heeft geformuleerd, namelijk die van activa en die van vreemd vermogen. Als startpunt vele jaren geleden is dit begrijpelijk geweest. Het is immers gemakkelijker “stand-grootheden”, zoals activa en vreemd vermogen, dan “stroom-grootheden”, zoals baten en lasten, te definiëren. Zo is het ook gemakkelijker de stand van het water in een rivier op enig moment te meten dan de hoeveelheid water te meten die gedurende een periode door de rivier heen stroomt. Toch is dat wat door diverse betrokkenen van de IASB werd verwacht in het huidige conceptual framework-project: het positief formuleren van wat eigen vermogen, baten en lasten wél zijn.

Over baten en lasten in het conceptual framework wordt elders in deze editie van het MAB gesproken (Ter Hoeven, 2015). Op wat eigen vermogen van de onder-

neming in positieve zin geformuleerd wél zou kunnen zijn, en waarin eigen vermogen en vreemd vermogen zich van elkaar onderscheiden, wordt hierna nader ingegaan, mede aan de hand van enkele concepten in de *accounting theory*.<sup>23</sup>

#### 4.2 Rechten op zeggenschap over de onderneming

Het gemeenschappelijke kenmerk van eigen en vreemd vermogen is dat aan de onderneming vermogen ter beschikking wordt gesteld. Het specifieke kenmerk van eigen vermogen ten opzichte van vreemd vermogen is dat eigen vermogen aan de onderneming ter beschikking is gesteld door haar 'eigen'aren. Dat zijn degenen die de onderneming in eigendom hebben en dus ook zeggenschap over de onderneming hebben. In positieve zin geformuleerd is eigen vermogen het vermogen dat aan de onderneming ter beschikking is gesteld door degene(n) die uit hoofde van het bestaan van de onderneming zeggenschap over de activiteiten en bezittingen van de onderneming heeft (hebben).

Het kenmerk dat zeggenschap over de onderneming het eigen vermogen van het vreemd vermogen doet onderscheiden, past in het *proprietary concept* van de onderneming.<sup>24</sup> De belangrijke verschillen tussen eigen vermogen en vreemd vermogen volgens dit concept zijn:

- i. tot de rechten van de eigenaar behoren de zeggenschap over de activa en de mogelijkheid om ze in overeenstemming met zijn wensen te gebruiken, terwijl de verschaffer van vreemd vermogen zich daarmee niet kan bemoeien, bijzondere omstandigheden daargelaten.
- ii. de rechten van de verschaffer van vreemd vermogen zijn beperkt tot een vast bedrag dat niet kleiner kan worden wanneer de omvang van de activa zou verkleinen, terwijl de rechten van de verschaffer van eigen vermogen voortdurend kunnen veranderen.
- iii. kosten en verliezen zijn voor rekening van de verschaffer van het eigen vermogen, net zoals winsten, baten en andere opbrengsten voor diens rekening komen, terwijl die niet voor rekening van de verschaffers van vreemd vermogen komen.<sup>25</sup>

Met andere woorden: eigen vermogen = activa -/ vreemd vermogen.

In het *proprietary concept* komen kapitaal (lees: eigen vermogen) en arbeid (lees: alle andere hulpmiddelen, waaronder vreemd vermogen) bij elkaar in het samenwerkingsverband dat de onderneming is. Jaarlijks legt het management van de onderneming verantwoording af over wat het met de beschikbare hulpmiddelen heeft gerealiseerd (de opbrengsten uit hoofde van verkochte goederen en geleverde diensten in de winst-en-verliesrekening) en hoe het die opbrengsten heeft verdeeld over de verschaffers van de andere hulpmiddelen (de

kosten in de winst-en-verliesrekening) en de verschaffers van het eigen vermogen (de overblijvende winst<sup>26</sup>). In dit concept zijn de verschaffers van het eigen vermogen degenen die uit hoofde van het bestaan van de onderneming de zeggenschapsrechten in de onderneming hebben.

Veel ondernemingen doen hun activiteiten in de vorm van een rechtspersoon, in Nederland veelal een besloten of naamloze vennootschap.<sup>27</sup> Ook in de meeste andere landen op de wereld is dit zo.

Onderdeel van het ontstaan en bestaan van een vennootschap is dat deze in aandelen verdeeld kapitaal heeft. Aan het aandeel is als belangrijkste verplichting voor de aandeelhouder verbonden de plicht tot volstorting ervan, terwijl de belangrijkste rechten voor de aandeelhouder in beginsel zijn (i) het voorwaardelijke recht op uitkeringen op aandelen en op het liquidatieoverschot, en (ii) de bevoegdheid de algemene vergadering van de vennootschap bij te wonen, daarin het woord te voeren en daarin het stemrecht uit te oefenen.<sup>28</sup> Derhalve heeft de onderneming in de vorm van een vennootschap vermogen waaraan zeggenschap over de onderneming en haar activiteiten is verbonden. Vreemd vermogen heeft in beginsel dit kenmerk van zeggenschap niet. Hiervoor is als regel een contractuele relatie tussen crediteur en debiteur (vennootschap) aanwezig.<sup>29</sup> Dit zeggenschapsrecht dat is verbonden aan het bestaan van de onderneming wordt hierna statutair zeggenschapsrecht genoemd.

#### 4.3 Rechten op betalingen door de onderneming

Het aan de onderneming ter beschikking gestelde vermogen kan ook worden geclassificeerd aan de hand van de rechten op terugbetaling en/of betaling van een vergoeding voor het ter beschikking gestelde vermogen. De onderneming classificeert het aan haar beschikbaar gestelde vermogen als achtereenvolgend preferente, concurrente en achtergestelde vermogensvormen. Op de balans staan dan de vermogens die aan de onderneming ter beschikking zijn gesteld, en die ieder op basis van hun respectieve voorwaarden worden terugbetaald en/of waaraan onderscheiden rechten op vergoeding voor de beschikbaarstelling aan de onderneming zijn gegeven. In dit concept beschikt de onderneming over een veelheid aan hulpmiddelen en wordt het verschaft vermogen in haar balans gepresenteerd in de rangorde van toenemende rechten op terugbetaling van het verschaft vermogen.<sup>30</sup> Met het beschikbare vermogen onderneemt de onderneming haar activiteiten.

De onderneming is een zelfstandige entiteit waarvan de kern wordt gevormd door haar activa.<sup>31</sup> In dit *entity concept* is het onderscheid tussen eigen vermogen en vreemd vermogen gradueel. Het onderscheid beperkt zich tot het hebben van meer of minder recht op terug-

betaling en/of recht op betaling van meer en/of minder vergoeding. In deze institutionele benadering van de onderneming hebben eigen vermogen en vreemd vermogen beide een financieringsfunctie. Onderscheidend tussen eigen vermogen en vreemd vermogen is de waarborgfunctie van het eigen vermogen. Eigen vermogen is in dat verband de meest achtergestelde schuld van de onderneming.<sup>32</sup>

Met andere woorden: activa = eigen vermogen + vreemd vermogen.

Dat bepaalde verschaffers van vermogen hogere dan wel lagere rechten op vergoeding hebben dan andere verschaffers van vermogen wordt ook zichtbaar in het 'overzicht van de resultaten'. Dit overzicht laat onder meer zien de bedragen die iedere verschaffer van hulpmiddelen aan de onderneming in ruil daarvoor heeft gekregen. Dit gebeurt dus ook voor de presentatie van de vergoedingen aan de verschaffers van vermogen. Daarbij worden de vergoeding aan de verschaffers van vermogen met de laagste rechten als laatste gepresenteerd. Het verwerken van het *entity concept* in het 'overzicht van de resultaten' betekent dat de winst-en-verliesrekening niet eindigt met een bedrag aan winst dat ter beschikking van de verschaffers van eigen vermogen wordt gesteld. Het laatste bedrag van het 'overzicht van de resultaten' is wél het bedrag dat bij de winstbepaling (en niet bij de winstbestemming) toekomt aan de verschaffers van vermogen die het laagste recht op een vergoeding hebben. Zoals er in de balans geen binair onderscheid tussen eigen vermogen en vreemd vermogen is, zo is een dergelijk binair overzicht ook niet passend in het 'overzicht van de resultaten' omdat er geen onderscheid wordt gemaakt tussen kosten (als onderdeel van de winstbepaling) en winst (als het resterende saldo voor de winstbestemming). In het *entity concept* is er vermogen van de onderneming met hogere dan wel lagere rechten op terugbetaling van het beschikbaar gestelde vermogen en/of betaling van de vergoeding voor het beschikbaar stellen van dat vermogen.

#### 4.4 Statutaire zeggenschapsrechten versus betalingsrechten

Deze twee verschillende invalshoeken van het onderscheid tussen eigen vermogen en vreemd vermogen leiden tot complicaties op het moment dat de classificatie van vermogensinstrumenten niet dezelfde is. Wordt gekozen voor statutaire zeggenschapsrechten, dan classificeert vermogen met dergelijke rechten als eigen vermogen en zonder dergelijke rechten als vreemd vermogen. Wordt gekozen voor betalingsrechten, dan classificeert het vermogen met de laagste betalingsrechten als eigen vermogen en het vermogen met hogere betalingsrechten als vreemd vermogen. Aan de hand van het overzicht in tabel 2 kan dit met een binair onderscheid van statutaire zeggenschapsrechten en betalingsrechten worden verduidelijkt.<sup>33</sup>

**Tabel 2** Overzicht combinaties statutaire zeggenschapsrechten en betalingsrechten

|                                |      | Betalingsrechten |        |
|--------------------------------|------|------------------|--------|
|                                |      | Laagste          | Hogere |
| Statutaire zeggenschapsrechten | Wel  | I                | II     |
|                                | Geen | III              | IV     |

Het vermogen van de onderneming kan ten behoeve van de verslaggeving in de jaarrekening dus in vier categorieën worden onderverdeeld.

Categorie I en categorie IV leiden niet tot complicaties bij het classificeren van vermogen. Categorie I geeft aan dat de verschaffers van dit vermogen zowel de statutaire zeggenschapsrechten als de laagste betalingsrechten hebben. Dit vermogen wordt eigen vermogen genoemd. Hierbij kan worden gedacht aan het traditionele aandelenkapitaal. De aandeelhouders hebben op basis van hun aandelen zeggenschap in de onderneming en komen als laatste aan de beurt bij de verdeling van de jaarlijkse resultaten en het vermogen bij het opheffen van de onderneming. Andersom geeft vermogen dat in categorie IV valt, aan dat de verschaffers van dat vermogen géén statutaire zeggenschapsrechten en wel recht op (terug)betaling. Dit vermogen wordt vreemd vermogen genoemd. Als voorbeeld kan worden gedacht aan de traditionele lening met een jaarlijkse vaste rentevergoeding en terugbetaling na een afgesproken aantal jaren.

Complicaties doen zich voor bij de vermogensvormen die in de categorieën II en III vallen.

Een voorbeeld van vermogen dat classificeert in categorie II is het aandelenkapitaal dat aan de houder ervan het recht geeft op een vaste jaarlijkse vergoeding, het preferente aandelenkapitaal. De verschaffer van dit preferente aandelenkapitaal heeft enerzijds statutaire zeggenschap in de algemene vergadering door middel van zijn stemecht en anderzijds recht op een jaarlijkse vergoeding. Wordt voor de classificatie de voorkeur gegeven aan de invalshoek van de statutaire zeggenschapsrechten, dan is dit vermogen eigen vermogen. Maar wordt de voorkeur aan de invalshoek van de betalingsrechten gegeven, dan leidt dat tot classificatie van dit vermogen onder vreemd vermogen.

Andersom geldt de problematiek mutatis mutandis voor vermogen in categorie III. Voorbeelden hiervan zijn stemrechtloos aandelenkapitaal<sup>34</sup> en vooruitbetaalde bedragen als storting op in de toekomst uit te geven aandelenkapitaal (zoals warrants of opties). De houders hiervan hebben (nog) geen statutaire zeggenschapsrechten en evenmin (al) recht op een vergoeding over het ter beschikking gestelde bedrag.<sup>35</sup> Ook voor deze categorie aan vermogen is de classificatie van het ter beschikking gestelde vermogen als eigen dan wel

vreemd vermogen afhankelijk van de voorkeur voor de invalshoek. Ligt de voorkeur bij de betalingsrechten van de houders ervan, dan classificeert dit vermogen als eigen vermogen. Ligt de voorkeur bij de statutaire zeggenschapsrechten, dan volgt classificatie als vreemd vermogen.

#### 4.5 De keuze tussen statutaire zeggenschapsrechten en betalingsrechten

Het huidige en het voorgestelde conceptual framework maken geen duidelijke keuze voor de classificatie van vermogen aan de hand van statutaire zeggenschapsrechten dan wel betalingsrechten. Dat is een belangrijke reden waarom de discussie over de classificatie van vermogen als eigen of vreemd vermogen blijft voortduren. Inmiddels heeft de IASB het *Financial Instruments with Characteristics of Equity research project* nieuw leven ingeblazen. Dit project lijkt zich vooralsnog te richten op onderscheiding van eigen en vreemd vermogen op basis van de betalingsrechten van vermogensverschaffers.<sup>36</sup> Zie bijvoorbeeld de IFRS Foundation Staff (2015) die in paragraaf 8 schrijft:

In our view, the underlying conceptual challenges of distinguishing between liabilities and equity arise because of the interaction between:

- (a) the economic nature of claims against the entity (...); and
- (b) the polarised financial reporting effects of classifying claims as either liabilities or equity (...).<sup>37</sup>

In dit verband lijkt meer fundamenteel dat vooralsnog volgens het huidige en het voorgestelde conceptual framework de binaire verdeling van vermogen naar eigen vermogen dan wel vreemd vermogen blijft bestaan. Immers: eigen vermogen = activa -/- vreemd vermogen, volgens de definities (zie paragraaf 2). Hiermee houdt de IASB vast aan het van oudsher bestaande fundament van de jaarrekening als verantwoordingsdocument volgens het *proprietary concept*. Ter bevestiging van die gedachte is er volgens de IASB ook een 'overzicht van het resultaat' dat als laatste bedrag laat zien datgene dat bij de winstbestemming ter beschikking staat van de verschaffers van het eigen vermogen.

Maar in het huidige en het voorgestelde conceptual framework blijft ook staan dat alle vermogensvormen waaraan betalingsverplichtingen voor de onderneming zijn verbonden, classificeren als vreemd vermogen. Het bestaan van statutaire zeggenschapsrechten verbonden aan vermogensvormen speelt hierbij geen rol.<sup>38</sup> Dus: activa = vreemd vermogen + eigen vermogen.<sup>39</sup> Deze wijze van classificeren van vermogen past in het *entity concept*. Vermogen waarvan de verschaffers het recht hebben op de terugbetaling ervan en/of een vergoeding vanwege de beschikbaarstelling ervan, classificeert als vermogen met een hogere priori-

teit dan vermogen zonder dergelijke rechten. Het meest achtergestelde vermogen classificeert dan als eigen vermogen.<sup>40</sup> Het op logische wijze doortrekken van deze classificatie van vermogen naar soortgelijke onderscheidende definities van de posten in het overzicht van de resultaten, waarbij in het bijzonder het onderscheid tussen kosten en winst niet meer relevant is, ontbreekt vooralsnog in het conceptual framework.<sup>41</sup>

Dat de IASB in haar conceptual framework aan het *entity concept* de voorkeur geeft, ligt voor de hand. Immers, de doelstelling van onder meer de jaarrekening is volgens het conceptual framework het geven van financiële informatie over de onderneming die nuttig is voor bestaande en potentiële verschaffers van eigen en vreemd vermogen en van andere schuldeisers bij het nemen van beslissingen over het verschaffen van vermogen aan de onderneming.<sup>42</sup> Bij deze doelstelling is de jaarrekening op de eerste plaats een vorm van beleggingsinformatie voor vermogensverschaffers. Dergelijke informatie is primair toekomstgericht.

Dat is anders bij het *proprietary concept*, waarbij de jaarrekening op de eerste plaats een vorm van verantwoordingsinformatie is. Het management van de onderneming presenteert de met de beschikbare hulpmiddelen gerealiseerde resultaten en de verdeling ervan over degenen die de hulpmiddelen ter beschikking hebben gesteld. Dergelijke informatie is op de eerste plaats terugkijkend van aard. De terugkeer van *stewardship* in de ED 2015<sup>43</sup> als doelstelling van financiële verslaggeving maakt het begrijpen van de wegen van de IASB op dit aspect in het conceptual framework niet gemakkelijker. Hiermee lijkt de IASB een stap te zetten in de richting van het verantwoording afleggen aan de verschaffers van eigen vermogen in de zin van vermogen waaraan statutaire zeggenschapsrechten zijn verbonden.<sup>44</sup> Die stap van de IASB is overigens wel logisch omdat de gemiddelde gebruiker van jaarrekeningen ("de man op de straat") wel enig idee heeft van de gerealiseerde winsten (of verliezen) van ondernemingen, maar niet van de balansen van ondernemingen (Brouwer, Faramarzi & Hoogendoorn, 2014; Brouwer, 2015).

Opvallend in dit verband is dat de IASB in de definitie van activa in het conceptual framework nadrukkelijk het woord '*control*', oftewel zeggenschap, blijft opnemen. Hiermee brengt de IASB tot uitdrukking dat het hebben van zeggenschap een belangrijk kenmerk is bij het onderkennen van balansposten. Deze idee versterkt de IASB in de per 1 januari 2013 van kracht geworden IFRS 10 (*Consolidated Financial Statements*). Daarin staat dat een onderneming in haar geconsolideerde jaarrekening opneemt alle dochterondernemingen waarover zij zeg-

genschap heeft.<sup>45</sup> Dergelijke zeggenschap komt in beginsel tot stand aan de hand van het bezit van aandelen. Dat doet de vraag rijzen waarom aan de actiefzijde van de balans het kenmerk van zeggenschap zo belangrijk is, in het bijzonder bij het classificeren van investeringen in andere ondernemingen. Terwijl het al dan niet geven van zeggenschap aan de verschaffers van vermogen voor de verwerking aan de passiefzijde van de balans bij het onderscheiden van eigen en vreemd vermogen geen rol speelt.

## 5 Samenvatting

Deze bijdrage bespreekt enkele aspecten van de ED 2015 van het conceptual framework van de IASB, in het bijzonder die betrekking hebben op de definities van de balansposten: activa en vreemd vermogen, en het daaruit resulterende eigen vermogen.

Allereerst is gekeken naar een aanvulling in de ED 2015 op de definitie van vreemd vermogen in die zin dat de verplichting als gevolg van een gebeurtenis uit het verleden ook al ontstaat als de onderneming geen praktische mogelijkheden meer heeft om de overdracht van hulpmiddelen te vermijden. Daarmee wordt de opvatting verworpen dat vreemd vermogen uitsluitend pas wordt verwerkt op het moment dat de verplichting in rechte afdwingbaar en volstrekt onvoorwaardelijk is geworden. Hiermee lijkt de IASB zichzelf een mogelijkheid te geven in haar standaarden een minder zwart-wit benadering van het ontstaan van vreemd vermogen te gaan hanteren.

Vervolgens is nader ingegaan op de gevolgen van transacties en verhoudingen van de onderneming met de overheid die ontstaan op basis van wetgeving. Kenmerkend voor die transacties en verhoudingen is dat daaraan geen marktconforme relatie ten grondslag ligt. Niettemin worden de resulterende activa, verplichtingen, baten en lasten wel geacht te worden verwerkt in de jaarrekening alsof sprake is geweest van een normale markttransactie. Dit kan tot bijzonderheden leiden, zoals een jaarlijkse heffing van de overheid die aan het begin van het jaar moet worden betaald, maar niet over het jaar heen gespreid als last mag worden genomen. Een ander voorbeeld betreft tarief-gereguleerde activiteiten die in enig jaar tot een te hoge resultaatbijdrage hebben geleid die in een volgend jaar door middel van een tariefverlaging moet worden gecompenseerd. In een dergelijk geval mag het teveel verdiende niet als een verplichting worden verwerkt omdat niet aan enige definitie van verplichting wordt voldaan.

In een tijd waarin de overheid door middel van wetgeving regelmatig in de normale marktomstandigheden ingrijpt, ligt het voor de hand dat het conceptual framework voor het verwerken van resulterende acti-

va, verplichtingen, baten en lasten een specifiek kader aanbiedt. Vooralsnog ontbreekt een dergelijk kader in de ED 2015.

Ten slotte is ingegaan op het onderscheid tussen eigen vermogen en vreemd vermogen. Vastgesteld is dat voor dit onderscheid twee invalshoeken bestaan. De ene gaat uit van de statutaire zeggenschapsrechten uit hoofde van het bestaan van de onderneming die al dan niet aan het vermogensinstrument zijn gegeven: eigen vermogen = activa -/- vreemd vermogen. De andere gaat uit van de betalingsrechten die de houder van het vermogensinstrument al dan niet heeft: activa = eigen vermogen + vreemd vermogen. Ook in de ED 2015 van het conceptual framework blijft de IASB bij dat onderscheid op twee gedachten hinken.

Door eigen vermogen te definiëren als het verschil tussen de activa en het vreemd vermogen is eigen vermogen een saldopost die aan de verschaffers van eigen vermogen toekomt. Normaliter zijn dat de aandeelhouders die ook de statutaire zeggenschap over de onderneming hebben. Maar in afwijking hiervan classificeert bijvoorbeeld aandelenkapitaal waaraan verplichte betalingen door de onderneming zijn verbonden als vreemd vermogen. Bij die classificatie aan de hand van een betalingsverplichting voor de onderneming ligt een oplopende dan wel aflopende presentatie aan de hand van meer of minder betalingsrechten van de houders van de instrumenten meer voor de hand.

Het is de vraag of het onlangs in gang gezette *Financial Instruments with Characteristics of Equity research project* hiervoor een oplossing gaat bieden. Vooralsnog lijkt dit project zich vooral te richten op het onderscheiden tussen eigen en vreemd vermogen aan de hand van de betalingsrechten van de houders van de vermogensinstrumenten. Dit project is niettemin van groot belang voor het conceptual framework omdat de IASB zelf aangeeft dat de conclusies van het project alsnog impact kunnen hebben op het conceptual framework. Echter, het maken van een duidelijke conceptuele keuze bij de definitie van eigen vermogen op basis van de statutaire zeggenschapsrechten dan wel de (laagste) betalingsrechten lijkt nog niet op de agenda te staan. Evenmin lijken op de agenda te staan de conceptuele gevolgen van die keuze voor het 'overzicht van resultaten': eindigt dat met de winst (of het verlies), of met het bedrag dat toekomt aan de verschaffers van het vermogensinstrument met de laagste betalingsrechten? ■

Mr. drs. J.B. Backhuijs RA is senior director bij het vaktechnisch bureau van de accountants van PwC (National Office). Deze bijdrage is geschreven op persoonlijke titel.

## Noten

- 1** Deze voorstellen, opgenomen in International Accounting Standards Board (2015), *Exposure Draft – Conceptual Framework for Financial reporting*, worden hierna ED 2015 genoemd.
- 2** Zie paragraaf BCIN.25 van ED 2015.
- 3** Zie bladzijde 12 van ED 2015.
- 4** "Overeenkomsten" en "contracten" zijn synoniemen en worden hierna door elkaar gebruikt.
- 5** Zie de paragrafen 4.40 tot en met 4.42 over "Executory Contracts".
- 6** Zie de paragrafen 4.53 tot en met 4.56 over "Reporting the Substance of Contractual Rights and Contractual Obligations".
- 7** Meer over de verwerking van deze verplichtingen in Backhuijs (2009), par. 3.
- 8** Zie ook IASB, agenda paper 14C, paragraaf 1.11 op: <http://www.ifrs.org/Meetings/Pages/IASB-Meeting-July-2015.aspx>.
- 9** Zie IAS 12.2 ("Income taxes include all domestic and foreign taxes which are based on taxable profits") en IAS 12.5 ("Taxable profit is the profit for a period, determined in accordance with the rules established by the taxation authorities, upon which income taxes are payable").
- 10** Zie De Heer, Backhuijs en Ter Hoeven (2015) voor een nadere analyse van deze verschillen in de praktijk.
- 11** Uitzonderingen vormen het niet voldoen aan voorwaarden voor het kunnen realiseren van voorwaartse verliescompensatie (IAS 12.28-31), belastinglatenties uit hoofde van investeringen in dochterondernemingen, filialen en deelnemingen en belangen in gezamenlijke activiteiten (IAS 12.38-45).
- 12** Zie ook de definities van "rate-regulated activities", "rate regulation" en "rate regulator" in IFRS 14, Appendix A.
- 13** Een financieel instrument is een contract dat bij de ene partij een financieel actief doet ontstaan, en bij de andere partij een vreemd-vermogensinstrument of een eigen-vermogensinstrument (IAS 32.11).
- 14** Een voorziening wordt verwerkt indien onder meer de onderneming een bestaande verplichting heeft als gevolg van een gebeurtenis in het verleden (vergelijk IAS 37.14 onder (a)).
- 15** Vergelijk IAS 18.7.
- 16** Veronderstellingen:
- ii.) De activiteiten betreffen uitsluitend tarief-gereguleerde activiteiten.
  - iii.) Het 'teveel' verdiende in jaar 1 (ad 100) wordt in jaar 2 volledig verwerkt in lagere tarieven. Daarnaast worden de tarieven in jaar 2 meteen aangepast, met eenzelfde effect van +/- 100.
  - iv.) Er zijn geen andere effecten, zodat over jaar 1 en jaar 2 samen de resultaten precies uitvallen zoals in de tarief-regulering beoogd.
  - v.) Er is geen winstbelasting.
- 17** In 2009 kwam de IASB met ED *Rate-regulated Activities* over dit onderwerp. De reacties op deze ED liepen zo uiteen dat is besloten tot een uitgebreid research project. In dit verband heeft de IASB in 2012 DP *Reporting the Financial Effects of Rate Regulation* uitgegeven. Gezien de verwachte doorlooptijd is voor ondernemingen die IFRS voor de eerste keer gaan toepassen tijdelijk de standaard IFRS 14 *Regulatory Deferral Accounts* beschikbaar.
- 18** Anders zou die wetgeving niet nodig zijn geweest.
- 19** Zie IAS 12.15.
- 20** Zie ook BC4.2 en BC4.104 van ED 2015.
- 21** De ED geeft aan dat het conceptual framework zodra het definitief is geworden, geen bestaande standaard of interpretatie opzij zet. Deze blijven van kracht (BC4.66).
- 22** Zie bijvoorbeeld ook de Raad voor de Jaarverslaggeving in haar commentaarbrief aan de IASB d.d. 22 december 2014 inzake 'Discussion Paper 2014/2 Reporting the Financial Effect of Rate Regulation'.
- 23** Zie bijvoorbeeld Hendriksen (1982) en Riahi-Belkaoui (2004).
- 24** Zie hiervoor ondermeer Chatfield (1977) en Sprague (1907).
- 25** Zie Chatfield (1977) en Sprague (1907).
- 26** Dan wel verlies indien de opbrengsten minder bedragen dan de kosten.
- 27** Daarom worden hierna als besloten en naamloze vennootschap wordt bedoeld de term "vennootschap" en als een van beide wordt bedoeld de termen "BV" respectievelijk "NV" gebruikt.
- 28** Zie Assink & Slagter (2013), par. 29.
- 29** Zie Assink & Slagter (2013), par. 29.
- 30** Of in een volgorde van afnemende rechten, afhankelijk van de keuze van de onderneming.
- 31** Zie ook Traas (1975).
- 32** Zie onder meer Van der Zanden (2004) en Assink & Slagter (2009).
- 33** In de praktijk komen talloze variaties aan vermogensinstrumenten voor, met meer of minder zeggenschapsrechten en/of meer of minder betalingsrechten.
- 34** Zoals sinds 2012 mogelijk is bij de BV; zie artikel 2:228 lid 5 BW.
- 35** Op dit moment wordt nog niet ingegaan op het feit dat dit in de praktijk veelal anders is.
- 36** In dit verband is opvallend dat EFRAG in haar discussion papers op deze aanpak vooruit is gelopen. In 2008 verscheen nog een discussion paper over het onderscheiden van eigen en vreemd vermogen, in 2014 bracht zij een discussion paper uit over claims jegens de onderneming.
- 37** Ook de voorbeelden die in dit project aan de orde zullen moeten komen, en de overwegingen daarbij illustreren deze invalshoek. Voor zowel *Put options written on non-controlling interests (NCI puts)* als *Contingent convertibles bonds (CoCos)* wordt nader ingegaan op de verplichtingen die in deze instrumenten zijn begrepen; zie IASB Foundation Staff (2015), par. 19 tot en met 27.
- 38** Het argument dat de IASB regels voor financiële verslaggeving maakt die niet zijn gebonden aan nationale wetgevingen, is in dit verband niet goed te begrijpen. Ook bijvoorbeeld het ontstaan van contracten is gebonden aan nationale wetgevingen. Niettemin is een belangrijke vooronderstelling van de IASB dat ondernemingen contracten afsluiten (zie paragraaf 3.1 hiervoor).
- 39** Zie IFRS Foundation Staff (2015), par. 13.
- 40** Hoewel die benaming eigenlijk niet logisch en nodig is.
- 41** Maar wellicht dat de hiervoor onder (b) genoemde uitdaging van de IASB Foundation Staff oplossingen in deze richting gaat opleveren.
- 42** ED 2015, paragraaf 1.2.
- 43** Zie ook ED 2015, paragraaf BC1.6 tot en met 1.10.
- 44** Overigens zegt de IASB zelf dat dit niet de bedoeling is, ED 2015, BC1.10.
- 45** IFRS 10, Appendix A.

## Literatuur

- Assink, B., & Slagter, W. (2013). *Compendium Ondernemingsrecht*. Wolters-Kluwer.
- Backhuijs, J. (1994). Eigen en vreemd vermogen: een internationale vergelijking. *Maandblad voor Accountancy en Bedrijfseconomie*, 68(1/2), 18-25.
- Backhuijs, J. (2009). Een bijdrage aan de kosten van opruiming in de jaarrekening. *Maandblad voor Accountancy en Bedrijfseconomie*, 83(4), 117-124.
- Backhuijs, J. (2015). De onderneming, de overheid en normale marktpartijen. *Controllers Magazine*, januari/februari 2015, 22.
- Beckman, H. (1994). Quasi-eigen vermogen. *Maandblad voor Accountancy en Bedrijfseconomie*, 68(1/2), 5-17.
- Brouwer, A.J. (2015). De invloed van het nieuwe Conceptual Framework op de rapportage over prestaties binnen IFRS. *Maandblad voor Accountancy en Bedrijfseconomie*, 90(1/2), dit themanummer.
- Brouwer, A., Faramarzi, A., & Hoogendoorn, M. (2014). Does the new conceptual framework provide adequate concepts for reporting relevant information about performance? *Accounting in Europe*, 11(2) 235-257.
- Brouwer, A., Hoogendoorn, M., & Naarding, E. (2015). Will the changes proposed to the conceptual framework's definitions and recognition criteria provide a better basis for IASB standard setting? *Accounting and Business Research*, 45(5), 547-571.
- Chatfield, M. (1977). *A history of accounting thought*. Huntington/New York: Robert E. Krieger Publ.
- European Financial Reporting Advisory Group and the German Accounting Standards Board (2008). *Discussion paper – Distinguishing between liabilities and equity*, januari. Brussel: EFRAG. Geraadpleegd op [http://www.drsc.de/docs/press\\_releases/0801\\_PAAinE\\_DP\\_Equity-Liabilities.pdf](http://www.drsc.de/docs/press_releases/0801_PAAinE_DP_Equity-Liabilities.pdf).
- European Financial Reporting Advisory Group (2014). *Discussion paper - Classification of Claims*. Brussel: EFRAG. Geraadpleegd op [http://www.efrag.org/files/EFrag%20Output/Classification%20of%20Claims/EFrag\\_DP\\_Classification\\_of\\_Claims.pdf](http://www.efrag.org/files/EFrag%20Output/Classification%20of%20Claims/EFrag_DP_Classification_of_Claims.pdf).
- Heer, W. de, Backhuijs, J., & Hoeven, R. ter (2015). Belastingen over de winst van in Nederland genoteerde ondernemingen. *Maandblad voor Accountancy en Bedrijfseconomie*, 89(12), 476-490.
- Hendriksen, E. (1982). *Accounting theory*, Richard D. Irwin Inc.
- Hoeven, R.L. ter (2015). Exposure Draft Conceptual Framework. Enige beschouwingen naar aanleiding van een 'filling the gap'-exercitie. *Maandblad voor Accountancy en Bedrijfseconomie*, 89(12), dit themanummer.
- International Accounting Standards Board (2008). *Framework for the Preparation and Presentation of Financial Statements*. London: IASB.
- International Accounting Standards Board (2013b). *IFRIC 21 – Levies*. London: IASB.
- International Accounting Standards Board (2013c). *Discussion paper – A Review of the Conceptual Framework for Financial Reporting*. London: IASB. Geraadpleegd op <http://www.ifrs.org/Current-Projects/IASB-Projects/Conceptual-Framework/Discussion-Paper-July-2013/Documents/Discussion-Paper-Conceptual-Framework-July-2013.pdf>.
- International Accounting Standards Board (2014a). *IFRS 14 – Regulatory Deferred Accounts*. London: IASB.
- International Accounting Standards Board (2014b). *IAS 12 – Income Taxes*, laatstelijk gewijzigd mei 2014. London: IASB.
- International Accounting Standards Board (2015). *Exposure Draft 2015/3. Conceptual Framework for Financial Reporting*. London: IASB. Geraadpleegd op [http://www.ifrs.org/Current-Projects/IASB-Projects/Conceptual-Framework/Documents/May%202015/ED\\_CF\\_MAY%202015.pdf](http://www.ifrs.org/Current-Projects/IASB-Projects/Conceptual-Framework/Documents/May%202015/ED_CF_MAY%202015.pdf).
- IFRS Foundation Staff (2015). *Financial Instruments with Characteristics of Equity research project – 5A Identifying the challenges and setting out an approach*. London: IASB. Geraadpleegd op <http://www.ifrs.org/Meetings/MeetingDocs/IASB/2015/May/AP05-FICE.pdf>.
- Raad voor de Jaarverslaggeving (2014). *Comment on 'Discussion Paper 2014/2 Reporting the Financial Effect of Rate Regulation'*, december. Amsterdam.
- Riahi-Belkaoui, A. (2004). *Accounting theory*. Thomson Learning.
- Schilfgaarde, P. van, & Winter, J. (2009). *Van de BV en de NV*. Wolters-Kluwer.
- Sprague, C. (1907). *The philosophy of accounts*. Oorspronkelijk verschenen in 1907.
- Traas, L. (1975). Veranderende visies op de onderneming en hun consequenties voor de verslaggeving. In J. van Belkum (redactie), *De wet op de jaarrekening in perspectief*.
- Zanden, P. van der (2004). Eigen vermogen. In M. Hoogendoorn, J. Klaassen & F. Krens (redactie), *Externe verslaggeving in theorie en praktijk* (pp. 621-664). 's-Gravenhage: Reed Business Information.
- 8 Zie ook IASB, agenda paper 14C, paragraaf 1.11 op: <http://www.ifrs.org/Meetings/Pages/IASB-Meeting-July-2015.aspx>.